Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Haziran 2009 Cilt 11 Sayı 1 (275-297)

ESKİ YUNAN-ROMA DESTANINDA DARDANOS

Yrd. Doç. Dr. Sema Sandalcı[1]

ÖZET

Bu çalışma, Yunan-Roma destan geleneğine, ayrıca söylencelere dayalı olarak, Çanakkale ilimizin eski adı olan Dardania isminin kaynaklandığı ve Troia'nın kurucu atası olan Dardanos'la ilgili bilgileri içermektedir. Böylece, eskiçağda, yazının olmadığı dönemlerde adeta birer tarihçi görevini gören ozanların sorumluluğu, onların belleği sayesinde, soyağacına verilen önem, ayrıca Dardanos'un kentin kuruluş tarihinde taşıdığı manevi değer ve bunun mitoslarla zenginleştirilmesi daha iyi görülecektir.

Bizi bu konuya yönelten nedenlerden biri, Dardanos ve Troia'nın soy bilgisiyle ilgili derleyici bir çalışmanın elimizde olmaması; bir diğeri ise destan ve "söylencelerin" sadece "uydurulmuş hikâyeler" değil, bazılarının, dini, kültürel ve gelenekler üzerine kuşaktan kuşağa aktarılan, yazısız zamana da ait önemli olayların izleri olduğunun anlaşılmasıdır. Eğer bu mitoslar uydurma olsaydı, gelişen zaman içinde sanat, hatta gelenek ve önemlisi din ve "ata" anlayışımız da temelsiz kalırdı. Bu açıdan da Dardanos, eskiçağ için iyi bir örneği oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Troia, Samothrace, Dardanos, ozan, destan, efsane, ata ve soy çizgisi.

THE DARDANOS IN THE OLD GREEK AND ROMAN EPOS

ABTRACT

This study aims at introducing the Dardanos basis by the Greek-Roman epos and the mythology. The name of Dardanelia, old name of Çanakkale in Turkey, has originated from the name of Dardanos who was the founder ancestry of Troia too. In this way, the importance given to the knowledge can be seen better what kind of social and spiritual values were appeared in the date of establishment of a city, especially of family tree, in the old age, by means of the poetic memories who were as historians' duty at these times, the writing was not invented..

The reasons that direct us to this subject are those; one is that we don't have any collected study about the family tree of Dardanos and Troia in Turkish. The other is that epos and the mythology are not only merely invented stories, but it is also necessary to consider the some of them as impressions passing from generation to generation that was experienced in the past. If these mythologies were fictitious,

[1] Klasik Filolog. Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Öğretim Üyesi; iletişim için e-posta: sandalcis@yahoo.com

we didn't have any basis on the art, traditions, religion and especially on the ancestry. In this view, Dardanos is good example for the old times.

Keywords: Troia, Samothrace, Dardanos, poet, epos, mythos, ancestry and family tree.

Çanakkale ilimizin Türkiye ve Anadolu tarihinde oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Anadolu'nun, destanlara konu olan güçlü bir kalesidir. Öğrendiğimiz her bilgi, bölgenin sadece coğrafi olarak su kaynakları bakımından zengin, toprakları verimli, savunmaya elverişli bir yerleşim yeri olduğunu değil, maddi ve manevi açıdan da güçlü bir temele dayandığını göstermektedir.

Eskiçağ Yunanca ve Latince yazılı kaynaklar, ayrıca arkeolojik buluntular, bugün Çanakkale sınırları içinde, erken bir yerleşim yeri olan Troia'nın (Hisarlık) önemli ve saygın bir kent olduğunu belgelemektedir. Arkeolojik saptamalara göre, Troia, üst üste dokuz yapı katı göstermektedir. Buna göre, Troia I: İ.Ö. 3000-2500'e; Troia II: İ.Ö. 2500-2200'e; Troia III-IV-V: İ.Ö. 2200-1800'e; Troia VI: İ.Ö. 1800-1275'e; Troia VII: İ.Ö. 1275-1100'e; Troia VIII: İ.Ö. yaklaşık VII. yüzyıla ve Troia IX: Hellenistik-Roma dönemine tarihlenmektedir.[2] Troia kenti ve çevresinde yapılan kazı çalışmaları da kentin, bir merkez olduğunu ortaya koymaktadır. Kazılar sayesinde kentteki geçmişin izi, üretimi, ticaret ağı ve ünü açığa çıkmakta, zengin ticaret mallarıyla, gerek Anadolu'da, gerekse Trakya ve Balkanlar'da tarih saptamada, kültürel ilişkiler ağı ve karşılaştırmada ölçü alınmaktadır.

Bütün bunlar ve kentte görülen bu üst üste yapılaşma, Troia'nın daha erken çağlarda etkin, başarılı ve güçlü bir yapıya sahip olduğunu, yaşamak için ne kadar uygun, güzel bir mevki olduğunu kanıtlamaktadır. Nitekim, Euripides'in "***Troades***" (*Troyalı Kadınlar*) adlı eserinde, Kraliçe Hekabe'nin, yakıp yıkılan Troia'nın, Hektor'un karısı Andromakhe'den doğacak yeni çocuklar sayesinde ileride *yeniden kurulması* ümidini dile getirmesi, buna iyi bir örnektir:

[2] Bayburtluoğlu, 1981: s. 157-163; bununla birlikte, İ.Ö. 1200-750'e tarihlenen Demirçağı, şimdilik Karanlık Dönem olarak adlandırılır, bkz. Akurgal, 2002: s. 187; Sazcı, 2002: s. 55-56.

(Hekabe:) "*... Çocuğumum çocuğunu da büyüteceksin, ... -belki bir zaman gelir- senden doğan çocuklar İllion'a tekrar yerleşirler ve kent yeniden oluşur....*[3]

Peki ilk kim, kimler kurmuştu bu kenti?... Söylenceler ve arkeolojik buluntular dikkate alındığında Troia kentinin, Mezopotamya, Ege, Girit, Hellen ve ayrıca Trak halklarıyla bağı olduğu anlaşılmaktadır (elbette bu etkileri Yunan ülkesinde de görmek mümkündür). Nitekim, gerek Troia kentinin mimarisinde, gerek bazı kap formları ve inançlarında Mezopotamya ve Girit (özellikle Miken) kültürlerinin etkisi görülmektedir.[4] Ayrıca, ***İlyada***'da, deniz tanrısı Poseidon'un rahibi olan ve Troia'da yaşayan Laocoon'un, bir Spartalı oluşu, Troia'nın müttefiklerinin çoğunun at kültürünün önemli olduğu Trakyalı ya da Bithynia, Mysia gibi Trak kökenli halklar olması, kentin çok uluslu yanına da dikkati çekmektedir.[5] Troia'da Güneş kültünün, ışığın, geleceği bilmenin tanrısı Apollon'a tapımın yaygın olduğu ve Apollon'un çıkış yerinin Lykia olması da konumuz açısından önemlidir. Çünkü, Troia savaşına güneyden gelen Lykia'lı müttefikler de bulunmaktaydı.[6] Ayrıca, Troas bölgesinde de Girit'teki gibi kutsal İda dağı

---

[3] Euripides, ***Troades***, 724-727; krş. Capps, Page, Rouse, 1925: s. 412-413 (satır: 702-702); Sandalcı, **2002: ??**

[4] Bu köken ya da etkileşime örnek olarak; mimaride Troia II yerleşmesinde görülen taş temel ve kerpiç kullanımında Mezopotamya etkisinin ve de Troia VII çanak çömleğinde belirgin Miken etkisinin bulunması için bkz. Divarci, 2007, s. 44 ve 71; Mountjoj, 1997: s. 262; ayrıca bkz. Mellink-Strahan, 1998: s.142-143: (Troia'da bulunan) Anadolu (Hitit) ve Suriye etkili bronz bir tanrı heykelciği.

Bunun dışında, bkz. ***İlyada***, IX, 381'de Hellas'da bir kent olan Thebai'nin bir Mısır ili olmasına; ayrıca ***İlyada***, XVIII, 605'de, tanrı Hephaisthos'un Akhilleus'a hazırladığı kalkanda iki akrobat figürünün bulunması, bize II. bin Girit ve Hitit betimlerindeki akrobatları anımsatmaktadır. Mısır, Girit ve Hitit akrobat betimleri için bkz. Aruz, Benzel, Evans, 2009: s. 130-135; ayrıca Hitit için bkz. Darga, 1992: s. 139, res. 46.

[5] Euripides'in ***Rhesos*** adlı tragedyasında Troia ile Traklar arasında sadece müttefiklik değil, bir akrabalık ilişkisinin bulunduğu ima edilir. Tragedyada, Hektor, askeri yardıma geç gelen Rhesos'a şöyle der: (satır: 402)*"...Sen ise barbar bir akraba olmana karşın, bizi barbarlara veriyorsun..."* krş. Capps, Page, Rouse, 1925: s. 190-191.

Ayrıca, Laocoon'un Spartalı olması dışında, eskiçağda sonu –oon ve -oos'la erkek adları incelendiğinde pek çoğunun Trakyalı olması da dikkat çekicidir.

[6] ***İlyada***, IV, 101: "*Ün salmış okçu Lykialı Apollon'a kurban kes...*" krş. Erhat-Kadir, 1992: 103; Yannakopulus, 1992, Cilt I: s. 174-175 ve Murray, 1928: Cilt I, s. 160-161; ***İlyada***, II, 876-877: "*Lykialılara Sarpedon'la kusursuz Glaukos komuta*

ve Kybele kültü vardı. Troia bölgesiyle özdeşleştirilen Frigya adı ise İ.Ö. II. binde Anadolu'ya Trakya üzerinden gelip yerleşen halkla bağıntılıydı.[7] Bütün bu karışmışlık, konumuz olan Dardanos'la ilgili bilgilerde de dikkati çekmektedir.

Troia'nın coğrafi zenginliği bir yana, edebiyatta da halkının soylu, cesur savaşçılar oluşu ve yiğitlikleri öne çıkmaktadır. Yeryüzünde, Troia kadar her yönüyle yüceleştirilen bir kent daha yoktur. Bu kentin soy gelişiminde ise Dardanos'un oldukça önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Destan, söylence ve tarihi kaynaklarda Dardanos adı incelendiğinde, kuşaklar boyu süren bir saygıya sahip olduğu görülmektedir. Dardanos'la ilgili başlıca bilgilere, İ.Ö. IX-VIII. yüzyıl Smyrna'sında (İzmir) yaşamış, gözleri kör olan Homeros'un şarkı şeklinde okuduğu ***İlyada*** ve İ.Ö. I. yüzyılda yaşamış olan Romalı ozan Vergilius'un, Roma'yı iç kargaşadan kurtaran Augustus'a hitaben, manevi ataları Aeneas'la ilgili kaleme aldığı ***Aeneis*** adlı destanlarında rastlanmaktadır.

İlyada, İ.Ö. II. binin son çeyreğine tarihlenen Akhalar ile Troialılar arasındaki savaşın yanı sıra, önemli Trak, Troia ve ayrıca Batı Anadolu ile bazı Yunan soy bilgileri ve yaşam tarzlarını içeren sözlü geleneğe dayalı bir destandır. Destan, İ.Ö. VI. yüzyıl Atina'sında yazıya geçirilmiş, hem Yunan

---

eder, gelmişler uzak Lykia ülkelerinden…, " krş. Erhat-Kadir, 1992: 131; Yannakopulus, 1992, Cilt I: s. 130-131 ve Murray, 1928: Cilt I, s. 114-115; ***İlyada***, VI, 206-210 (Glaukos): "*Hippolokhos da baba oldu bana. Ben övünürüm onun oğlu olduğum için. Troia'ya gönderdi beni o, sıkı sıkı salık verdi bana: Hep yiğitçe dövüşeyim, üstün olayım başkalarından, utandırmayayım atalarımın soyunu, onlar ki, Ehphyra'da, yaygın Lykia'da en iyi, en ünlü kişilerdi...*" krş. Erhat-Kadir, 1992: 179-180; Yannakopulus, 1992, Cilt II: s. 112-113 ve Murray, 1928: Cilt I, s. 276-277. Bu arada, bkz. Akhaların yanında savaşan Diomedes'le Troialılar yanında savaşan Glaukos'un atalarının konuk kardeşi olmalarıyla ilgili olarak bkz. ***İlyada,*** VI, 212-233 (Bu durum, eskiçağda halkların tanışıp yakınlaşmasına da örnek oluşturmaktadır).

[7] Bkz. Vergilius, ***Aeneis***, III, 129: *"Girit'e ve atalarımıza gidelim,"* krş. Fairclough, 1929, Cilt I, s. 356-357, Uzel, 1998: s. 83; ***İlyada,*** II, 862-863: *"Phorkys'le tanrıya benzer Askanios yönetir Phrygialıları, uzak Askania'dan gelmişlerdir onlar…"* krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 114; Yannakopulus, 1992, Cilt I: s. 128-129 ve Murray, 1928: Cilt I, 114-115; ve ***İlyada,*** XVI, 718-719): *"Dymas, Sangarios (Sakarya) kıyılarında Phrygia'da (Frigya) otururdu."* Krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 387; Yannakopulus, 1992, Cilt IV: s. 246-247 ve Murray, 1928, Cilt II, s. 216-217.

hem de batı edebiyatı için yazılı ilk eseridir. Eser, Troia'da İ.Ö. 1200'lerde yaşanan ve on yıl süren savaşın son elli gününü içermektedir

Aeneis ise Troia kentinin yakılıp yıkıldığı gece, annesi tanrıça Aphrodite'nin ısrarı üzerine yeni Troia'yı (Roma'yı) kurmak üzere bilmediği ataları Ausonia'ların ülkesini bulmaya çalışan Dardanos soyundan Troialı Prens Aeneas'ın yaşadıklarını içeren bir diğer önemli destandır. Bununla birlikte, destanın yazarı temiz, iyi huylu, sade, sevecen ve sevilen bir ozan olan Vergilius ve eseriyle ilgili şöyle bir ayrıntı bulunmaktadır: Ozan, İ.Ö. 20 yılında sağlık nedeniyle Yunanistan'a bir gezi sırasında Atina'da İmparator Augustus ile karşılaşmış, birlikte Roma'ya dönerlerken, gemide üşütüp, hastalanmış ve Brundisium'da ölmüştü. Ozan, destanını tam olarak bitirmediği, son şeklini vermediği için bu haliyle yayımlanmamasını ve yakılmasını vasiyet etmişti. Fakat, Augustus'un araya girmesiyle kendisine hitaben yazılan bu eser, yakılmaktan kurtulmuş ve değerli bir belge niteliğinde günümüze ulaşmıştır.[8]

Bu iki destandan ***İlyada***, anlatım tarzı bakımından, bugün bile aşılması zor, çok iyi kurgulanmış bir eserdir. Tek kişinin kurgusundan ziyade, metnin bir birikim, sözlü bir gelenek sonucu olduğu açıkça bellidir. Destandaki kahramanların karakteri, bugün bile etkileyici yanını korumaktadır. Ayrıca, çağımızda köklü olmanın ya da bir toplumun kökeninde hangi olguların bulunduğunu görmek, önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, günümüzden üç bin yıl öncesine uzanan destanıyla Homeros ve eskiçağ Yunan-Roma edebiyatı sayesinde, eskiçağ yaşam kaynakları ve gelenekleri üzerine birçok bilgi edinmekteyiz. Fakat, ozan olmak kolay bir iş değildi. Güçlü bir belleği gerektirmekteydi. Ayrıca *kalbe giren tanrısal bir ses, bir destek olmaksızın,* cümleler kurgulanamıyordu.[9] Destan anlatıcılarının dürüst, saygın birileri olması, dinsel nitelikli uğraşlarının da sorumluluğunu yansıtmaktadır. Dardanos'un soy bilgisine geçmeden önce, daha anlaşılır olması için, ozanların kaygılarını dile getiren bazı sözlerini

[8] Erim, 1987: s. 123.

[9] Bkz. ***İlyada***, VII, 44-45: "Tanrılara hoş gelen plânı, Priamos'un sevgili oğlu Helenos, yüreğinde duydu,.." ve ***İlyada,*** VIII, 4-6: Zeus: "Tanrılar, tanrıçalar, dinleyin beni, bakın ne buyurdu göğsümde yüreğim," ifadeleri, sözle kalp arasındaki bağlantıyı gösteren güzel örneklerdir, krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 191, 205; Yannakopulos, 1992: Cilt II, s. 142-143, 180-181 ve Murray, 1928: Cilt I, s. 304-305, 338-339.

aktarmakta yarar vardır. Örneğin, Homeros, ***İlyada***'ya bir tanrıçaya (olasılıkla bir Musa'ya) hitaben şu sözlerle başlar:

"Söyle, ey tanrıça, Peleusoğlu Akhilleus'un öfkesini söyle,
..... onları birbirine düşüren hangi tanrıdır?"[10]

Homeros, eserinin bir yerinde, yüce dağlarda yaşayan Esin Perileri ***Musa***'lara şöyle seslenir:

"Olympos'ta oturan Musa'lar, hadi,
söyleyin bakayım şimdi bana;
tanrıçasınız, her yerde varsınız, bilirsiniz her şeyi,
bizimse hiçbir şey bildiğimiz yok,
yalnız bir şeyler duyarız;
söyleyin bana, Danaoların başbuğları, komutanları kimlerdi?
Olympos'lu Musa'lar, Kalkanlı Zeus'un kızları,
İlyon'u kuşatanları bir bir ***hatırlatmazsanız*** *bana,*
adıyla, sanıyla sayamam yığınla insanı ben,
on tane ağzım olsa, on tane dilim,
hiç kısılmayacak bir sesim olsa,
göğsümde tunçtan bir yüreğim.
Ama bütün gemileri, komutanları sayacağım gene de…" [11]

İlyada, *XVI, 112-113*'de de ozan, benzer şekilde Musa'lara şöyle seslenir:

"Olympos'ta oturan Musa'lar, söyleyin şimdi bana,
ilkin ateş nasıl yağdı Akhaların gemileri üstüne?..."

---

[10] Homeros, ***İlyada***, I, 1-2 ve 9; krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 71; Yannakopulos, 1992: Cilt I, s. 126-127 ve Murray, 1928: Cilt I, s. 2-3.

[11] Homeros, ***İlyada***, II, 484-493; krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 103; Yannakopulos, 1992: Cilt I, s. 104-105 ve Murray, 1928: Cilt I, s. 86-87.

Musa'lar, Eleutheros yamaçlarının kraliçesi Mnemosyne ile Zeus'un Pieria'da dokuz gece birleşmeleri sonucu dünyaya gelen, işleri ezgi söylemek olan dokuz kızdır. Kalliope, destan ya da lirik şiiri; Klio, tarihi; Polhymnia, pantomini; Euterpe, flütü terpsikhore, dansı; Erato, korolu şiiri; Melpomene, tragedya; thalia, komedya; Urania, gökbilimini temsil eder. Hesiodos'a göre, yeryüzündeki ozanlar ve çalgıcılar, Musalar'dan ve okçu Apollon'dan gelirdi. Musaların sevdiği insanın dudaklarından bal akardı, bkz. Erhat, 1993: s. 227-228.

Bilinen, tanrısal bir esintinin sanatın her alanında gerektiğidir. Nitekim, İ.Ö. VIII. yüzyılda yaşamış ozan Hesiodos, tanrısal sese kavuşmasını şöyle dile getirir:

"Helikon'un Musa'larını övmekle başlayalım
ulu ve kutsal Helikon dağının konuklarını
...
Onlar şimdi bir ara Hesiodos'a güzel bir ezgi öğrettiler,
kuzuları güderken, kutsal Helikon dağının yamaçlarında.
Tanrıçalar, ilkin şu sözü öğrettiler bana,
Olymposlu Musa'lar, deri kalkanlı Zeus'un kızları.
"Ey köylü çobanlar, utanç verici, sadece midelerini düşünen,
biliriz, yalanlar söylemeyi, gerçeye benzeyen,
ama biliriz, istediğimiz zaman, gerçekleri söyletmeyi de."
Böyle dedi yüce Zeus'un kızları, güzel konuşan,
ve bana asa diye verdiler filizlenmiş defneden
kopardıkları çok güzel bir dalı; tanrısal güzel bir
ezgiyi de esinlediler bana, olanları ve olacakları söyleyeyim diye..."[12]

Konumuzla ilgili bir diğer ozan olan Vergilius da destanına şu dizelerle başlar:

"Bir yiğitin savaşlarıdır söylediğim, Troya'dan
ilkin İtalya'ya, Lavinium kıyılarına, yazgının
gönderdiği. Nice yıllar süresince azgın Juno'nun
kışkırttığı tanrılarla uğraşmış denizde, karada,
nice yıllar savaşmış, bir kent kurmuş güçlükle
yerleştirmiş Latin tanrılarını, tapımı,
bunlardır Latin soyunun, Roma'nın, Alplilerin ataları.
Anımsa, söyle bana nedenlerini bunun ey "musa,"
nedir azdıran, böyle kızdıran tanrıçalar ecesini,
o yiğiti sıkıntılara sokan, yoran, yıpratan,
nedir göksel varlıklarda bu öfke, bu hınç?"[13]

---

[12] Hesiodos, ***Theogonia (Tanrıların Doğuşu),*** 1-2 ve 22-32 için krş. Erhat-Eyuboğlu, 1991: 105-106; Lekaças, 1941: s. 94-96 ve Evelyn-White, 1926: s. 78-81.
[13] Vergilius, ***Aeneis***, I, 1-11, krş. Fairchough, 1929: Cilt I, s. 240-241.

Bu dizelerle, ozanların taşıdığı tarihi ve manevi sorumluluk daha iyi anlaşılmaktadır. Ayrıca, destanın, özellikle savaşları, iyi ya da kötü ün ve kahramanlıkları müzik eşliğinde dile getiren saygın bir gelenek olduğunu belirten ifadeleri de yine ***İlyada'***da görmekteyiz. Örneğin, savaşa sebep olmaktan utanan Helene, şöyle der:

"...Kötü kader, bizden sonraki kuşaklara şarkı konusu olacağız."[14]

Ayrıca, destanda müzik eşliğinde kahramanlık ezgilerinin söylendiğine de tanık olmaktayız.

"...Akhilleus... çalgısını çalıyor...
eğlendiriyordu onunla gönlünü,
yiğitlik türküleri söyleye söyleye
Patroklos oturmuş karşısında, ses çıkarmadan,
Bekliyordu bitirsin diye türküsünü."[15]

Savaştan ün bekleyen Hektor da yenmeyi istediği bir rakibinin ölüsü için şunları söyler:

"...Çok eskiden ölen bir adamındır bu mezar,
erkekçe dövüşürken ünlü Hektor öldürdü onu.
İşte böyle diyecek bir gün bir adam,
Benim ünüm de silinmeyecek hiçbir zaman."[16]

Bu dizeler, bazı toplumsal olayların kuşaktan kuşağa aktarılmasının bir gelenek olduğuna örnektir. Destan türünün çağımızdaki tanımı da bu yanı vurgulamaktadır. Çünkü doğudan batıya, destan, birçok halkın tarihinde kök bilgileri oluşturmaktadır. Nitekim, Eski Yunanca ve Latince'de "epos" olarak geçen tür, Türk lehçelerinde de "dastan," "epos," "cır," "comok," "nımah," "tool," "olongho," "kay çörçök," "kay şörçek" gibi terimlerle isimlendirmekte, ayrıca Farsça "nâme" olarak da bilinmekte ve tanımında "*sözlü kültüre dayanan tarihi olayların izlerini taşıyan toplum ve kahramanlık olayların anlatıldığı uzun şiirsel sözler olduğu*"

[14] ***İlyada***, VI, 357-358, krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 184; Yannakopulos, 1992: Cilt II, s. 124-125 ve Murray, 1928: Cilt I, 288-289.
[15] ***İlyada***, IX, 184-191, krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 227; Yannakopulos, 1992: Cilt III, s. 40-41 ve Murray, 1928: Cilt I, 394-397.
[16] ***İlyada***, VII, 90-92, krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 192; Yannakopulos, 1992: Cilt II, s. 160-161 ve Murray, 1928: Cilt I, 308-309.

vurgulanmaktadır.[17] Ayrıca, bu açıdan, soy bilgisi de destanlarla taşınan tarihi bir aktarımdır. Nitekim destanlarda kim, kimin oğludur, sürekli belirtilir. Ozanların, bu işi, yüzyıllarca büyük bir titizlikle sürdürdükleri ve saygı gördükleri de anlaşılmaktadır. Olasılıkla sadece bu gelenek, "bozulmadan" etkisini korumuş ve yerini tarih bilgisine bırakmıştır.

Tüm bu ön bilgilerin ardından, yazısız dönemin en eski destanı olan ***İlyada***'da, Troialıların atası Dardanos üzerine de ilk ve temel bilgileri edinmekteyiz. Destanda, Dardanos'un soyuyla ilgili cümleler, Troia savaşının iyice kızıştığı bir sırada, "*ellerinde silahları tanrısal, ayağı tez*" sıfatlı *Akhilleus* ile karşı karşıya gelen soylu, toy bir genç olan *Aineias* tarafından şu sözlerle dile getirilir:

"…Kusursuz Peleus'un oğlu derler sana,
Deniz tanrıçası güzel saçlı Thetis'miş anan.[18]
Ulu yürekli Ankhises'in oğluyum ben de,
övünürüm babamla, anam da Aphrodite.
Bilmek istersen daha çok şey,
öğrenesin diye soyumuzu sopumuzu iyicene,
dinle bak, çok insan tanır bizi.
Bulut devşiren Zeus, baba oldu ilkin Dardanos'a,
Dardanos kurdu Dardanie'yi,
o zamanlar kutsal İlyon yoktu,
ölümlü insanların büyük kenti yoktu ovada.
Dardanoslular çok pınarlı İda'nın eteklerinde otururdu.
Dardanos'tan Erikhtonios doğdu, kral oldu,
en varlıklı adamı oldu ölümlü insanların.
On bin kısrağı otlardı çayırlarda,
sevinirlerdi körpe taylarına bakıp.

---

[17] Türk halk edebiyatında destanın çeşitli tanımları ve içerdiği halk tarihi ve kahramanlık öğeleri için bkz. Öcal, 2004: s. 130-131 ve **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, 1977: Cilt II, s. 263; Ayrıca, örnek olması açısından, 14. yüzyıla ait Hoca Mesud bin Ahmed'in *Süheyl ü Nevbahar* destanının ilk satırları da antikçağdan bu yana ozanın aynı kaygıyı, çabayı taşıdığını ve tanrı desteğine ihtiyaç duyduğunu kanıtlamaktadır, bkz. *Tekin-Ölmez, 2003: s. 48 ve 51*: *İşit sana şimdi hoş bir öykü anlatayım/ Eğer Tanrıdan şu yardımı bulursam:/ Dedim eğer olursa Tanrının yardımı/ Bu bütün öykü ki tümüyle Farisi/ Sağlık bağışlasın, fırsat versin;/ Tamamlamaya izin versin/ .../Yardım ederse Hak olsun tamam./ Önümde vardı benim bir kitap/ Okurdum onu sürekli bi-hesap.*

[18] Akhilleus, ölümlü kral Peleus ve tanrıça Thetis'ın oğludur.

Boreas, otlarken gördü onları, vuruldu,
bir at oldu kara yeleli, bindi kısraklara,
kısraklar gebe kalıp on iki tay doğurdular,
taylar bereketli tarlada hoplayıp zıpladılar,
koştular başakların tepesinde, başaklara dokunmadılar,
dört döndüler denizin engin sırtında,
alacalı köpükler üstünde dört döndüler.
Erikhtonios'tan Troos doğdu, Troyalıların kralı.
Kusursuz üç oğlu oldu Troos'un da:
İlos, Assarakos, tanrılara denk Ganymedes.
En güzeliydi Ganymedes ölümlü insanların,
tanrılar kaçırdı onu Olympos'a,
Zeus'a şarap sunan olsun diye,
dediler güzelliğiyle yaşasın tanrılar arasında,
İlos'un oğlu kusursuz Laomedon'du,
Tithonos'la Priamos doğdu Laomedon'dan,
Lampos Klytios, Ares'in dölü Hiketaon doğdu.
Assarakos'un oğlu Kapys, Kapys'in oğlu da Ankhises'ti.
Ankhises'ten ben doğdum, Priamos'dan Hektor doğdu.
Övünürüm bu soydan, bu kandan olmakta.
Yiğitliği Zeus çoğaltır, azaltır insanlarda,
O'dur ölümsüzler arasında en güçlü olan..." [19]

Burada da görüldüğü gibi, eskiçağda genelde önemli soylarla ya da halkı adına yapılan başarılı işlerle tanrısal bir bağ kurulmaya çalışılırdı. Bu, hem kutsallığı, hem de manevi değerleri, ayrıca gücü, önemlisi doğruluğu simgelemekteydi. Arkasında tanrı desteği olan, elbette sıradan kişiden farklıydı.

Nitekim, destanda, yukarıdaki sözlerin ardından, Aineias'ın, Akhilleus tarafından öldürüleceği sırada, deniz ve bereketli nehirlerin tanrısı Poseidon, durumu görür ve diğer tanrılara şunları söyler:

"...Haydi onu biz kurtaralım ölümden.
Akhilleus öldürürse bu adamı
öfkelenir Kronosoğlu (Zeus),
kaderi kurtulmaktır Aineias'ın,

[19] Homeros, ***İlyada***, XX, 206-243; krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 452-453; Yannakopulos, 1992: Cilt V, s. 186-191 ve Murray, 1928: Cilt II, s. 386-388.

tohum ekmeden, iz bırakmadan ölmemeli,
yok olmamalı Dardanos soyu,
ölümlü kadınların verdiği çocuklar arasında
Kronosoğlu, Dardanos'u severdi en çok.
İğreniyordu artık Priamos'un soyundan,
güçlü Aineias kral olacak Troyalılara,
kral olacak çocuklarının çocukları…"[20]

İlyada'da, eskiçağın aslında daha başka halklarında da olduğu gibi, Troas bölgesindeki halkın da değerli atalarının izleriyle yaşadıkları, onları belleklerinde taşıdıkları bilgisini edinmekteyiz. Örneğin:

"… Aleksandros …. Germişti yayını Tydeusoğlu'na doğru,
dayamıştı sırtını bir mezar taşına.
Bu mezar, eski yaşlılardan Dardanasoğlu İlos'undu…"[21]
"…Akhalar… bir duvar çektiler korumak için gemilerini.
Bir hendek açtılar çevresine.
Ama tanrılara değerli kurbanlar kesmediler.
güneşin yayıldığı yere dek uzanacak bu duvarın ünü,
Ben[22] *ve Foibos Apollon'un, yiğit Laomedon için*
zahmetle yaptığımız duvarı ise unutacaklar."[23]

Ayrıca, ***İlyada***'da sıkça geçen "*Troyalılar, Dardanoslular, yardımcıları…*," "*Kalktı ayağa Priamos, Dardanosoğlu…*" ve "*Troyalılar, Lykialılar, teke tek dövüşmede usta Dardanoslular*," gibi ifadeler, olasılıkla aralarında köksel bağı pekiştirmektedir.[24]

---

[20] ***İlyada***, XX, 300-308; krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 454-455; Yannakopulos, 1992: Cilt V, s. 194-195 ve Murray, 1928: Cilt II, s. 392-393. İlginç olan Homeros, yaşadığı dönemde Roma henüz kurulmamıştı. Homeros'un ileriye yönelik bu sözleri, Roma'nın manevi geçmişini de yüceltmektedir.

[21] ***İlyada***, XI, 369-372, krş. Erhat- Kadir, 1992: s.1 271; Yannakopulos, 1992: Cilt III, s. 146-147 ve Murray, 1928: Cilt I, s. 508-509. Olasılıkla, İlion adı da İlos'dan kaynaklanmaktaydı. Kelime ise daha eski döneme ait bir söyleyiş biçimiyle, Troia'da tapımı fazla olan "Güneş" kelimesiyle ilgili olabilir (*ilios / helios. Helios kültü, daha sonraları Apollon kültüyle özdeşleştirilmişti*).

[22] Deniz ve bereketli nehirlerin tanrısı Podeidon.

[23] ***İlyada***, VII, 448-452, krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 203; Yannakopulos, 1992: Cilt II, s. 172-173 ve Murray, 1928: Cilt I, s. 334-335.

[24] "*Troyalılar, Lykialılar, hey, göğüs göğse dövüşmede usta Dardanoslular*," ifadesi için bkz. ***İlyada***, VII, 347, 366; VIII, 173; XI, 286-287; XIII, 150-151 ve XV, 425

Yukarıdaki bilgiler ve çağlar boyu halkların, değerli atasının adını ya da atalarının adlarını yaşatmaya çalıştığı dikkate alındığında, gayet açık olarak, Dardania adı, Dardanos'tan;[25] Troia adı da olasılıkla yukarıda adı geçen Troialıların ilk kralı Troos'dan kaynaklanmaktadır. Nitekim tarihte, birçok kent, adını kurucu bir liderden almaktadır. Ayrıca, ***İlyada***'da, Troia'da kentin kapılarından bazılarına "Dardanos" adının verildiği de görülmektedir. Bu da Dardanos'un ne kadar unutulmaz bir ata olduğunu göstermektedir.[26]

Bir diğer eser olan Vergilius'un, ***Aeneis*** adlı destanında ise Troia'da yaşayan bazı halkların Akdeniz kültürüyle olan ilişkisini ve ününü *gösteren ya da oluşturulan* ifadeler bulunmaktadır. Yeri gelmişken belirtelim: ***İlyada***'da oldukça genç bir yiğit olarak gözüken Aenaes (Aineias), aynı zamanda Troia Savaşı sırasında Dardanialılara liderlik eden üç kişiden biriydi.[27] Bu savaştan yaklaşık 1000 yıl sonra, İ.Ö. III. yüzyıldan itibaren ozan Naevius'la birlikte, Aeneas, Roma destan ve mitolojisinde kenttin "manevi atası" sayılacaktır. Burada, yükselmeye başlayan ve girdiği savaşları kazanan Roma'nın, Troia kenti ve Dardanos'un soyuyla özdeşleştirilmesi söz konusudur. Bununla beraber, Naevius'dan çok, metni elimize tam olarak geçmiş olması sebebiyle, Vergilius'un destanıyla Aeneas, çağdaş edebiyat ve tarih dünyasındaki yerini alacaktır. Ayrıca, Dardanos'la ilgili elimizde bulunan birkaç görsel betimin de geç Roma dönemine ait olması, Dardanos'un anısının yaşatılması gayretini göstermektedir.[28]

(boks ve güreş, teke tek dövüşe girerdi ve bu sporlar, Trakya insanları arasında yaygındı).

[25] Vergilius, ***Aeneis***, II, 582: *"Islanacak tüm Dardania kıyıları kanımızla!"* krş. Fairchough, 1929: Cilt I, s. 332-333.

[26] "Dardanos kapıları" ifadeleri için bkz. ***İlyada***, V, 789; XXII, 194 ve 413.

[27] Bkz. ***İlyada***, II, 819-821: *"Dardanielilere şimdi Ankhises'in oğlu/ Aineias liderlik etmekteydi/ tanrısal Aphrodite, Ankhises'ten doğurdu onu,/ tanrıça İda'nın yamaçlarında bir ölümlüyle birleşere."* Krş. Erhat- Kadir, 1992: s. 113; Yannakopulos, 1992: Cilt I, s. 126-127 ve Murray, 1928: Cilt I, s. 110-111.

[28] Krş. Yaman, 2008: s. 27: *"Roma yönetimi altındaki bazı şehirler uzun geçmişlerinde yer alan sikke basımına devam etmiştir… Sikkeler, bronzdan, sınırlı ve belirli dönemlerde basılmıştır…. Şehirlerin sikke basmasının iki ana nedeni olmalıydı: birincisi şehrin övünç kaynağı olması, ikincisi ise devlet gelirlerinin yükselmesidir. Sikkeler üzerindeki isimler genellikle etnik yazıtlar ve resimler taşımaktaydı…Önyüzlerinde nadiren geleneksel figürler yer alsa da büyük çoğunluğunda imparator portresi ve imparator ailesine ilişkin figürler*

Destanın konusu kısaca şöyledir: Aeneas, annesi tanrıça Aphrodite'nin desteğiyle, babası Anchises, küçük oğlu Ascanius ve bir grup adamıyla birlikte denize açılarak *oldukça eski bir soyları olan Ausonia'ları* bulmak için deniz yoluyla İtalya'ya gitmeye çalışır. Aphrodite, ona, ileride Troia soyunun devamı, güçlü, dünyaya egemen olacak bir kentin (yani Roma'nın) kurucusu olacağını söyler.[29]

Destanda, Kartaca kökenli Sidon Kraliçesi Dido, Aeneas'a şöyle der:

"Kim bilmez Aeneas soyunu, Troya ilini, uğradığı
yıkımları, ünlü yiğitlerini, o büyük savaşı, yangını?.."

"…Yoksa merhametli Venüs'ün[30] Simois kıyısında
Dardanos soyundan Ankhises'ten gebe kalıp doğurduğu
o Aeneas mısın sen? Anımsıyorum Teucer'i
yurdundan kovulunca, kral Belus'un yardımıyla,
yeni bir krallık ararken gelmişti Sidon'a.
Babam Belus yenmiş verimli Kıbrıs'ı o sıra,
yakıp yıktıktan sonra, boyundurukta tutuyordu.
İşte o zamandan beri bilirim Troia kentinin düştüğünü,
senin adını ve Pelags'ların krallarını bilirim.
Kendisi, Teucerler düşman olsa da överdi parlak sözlerle:
"Teucer'lerin eski kökeninden geldim," diye övünürdü..." [31]

---

bulunmaktaydı. Bu şekilde kendi sikkelerini basan, zengin ve köklü bir geçmişe sahip kentlerden biri de İlion (Troia)'dır."

[29] Krş. *"... Bir bölge vardır adına Hesperia der Grekler, çok eski bir ülkedir, silahlarıyla kudretli, toprağı verimli. Oenotria'lılar otururdu orada eskiden, şimdi yeni kuşaklar, önderlerinin adını vermişler, İtalya demişler bu ülkeye…. (*Vergilius, ***Aeneis**, I. kitap, 530-534 ve 549-550*) ….Kentlerimiz var, silahlarımız var Sicilya'da; ünlü Acestes Troia kanından…. Corythus ve Ausonia denen ülkeyi arasın!…" (**Aeneis**,* III. kitap, 170-171*); "…Apollon'un sana açtığı Ausonia yakın değildir…" (**Aeneis**,* III. kitap, 479*)*; buradaki cümleler için krş. Uzel, 1998: s. 29, 85, 99 ve Fairchough, 1929: Cilt I, 278-279, 360-361, 380-381; ayrıca Vergilius'un, "… *kökeni Troia'ya uzanan Ausonius'ların…"* adlı cümlesi için bkz. Vergilius, ***Georg*ica** 2, 385, krş. Uzel, 1998: s. 192 ve Fairchough, 1928: Cilt I, s. 142-143.

[30] Venüs, aşk ve güzellik tanrıçası Aphrodite'nin Latin kültüründeki adıdır.

[31] Vergilius, ***Aeneis**,* I, 565-566 ve 617-626; krş. Fairchough, 1929: Cilt I, s. 288-284; ayrıca, krş. ***İlyada***, VI, 289-291: *Paris'in Sidon'dan getirdiği şallar*.

Destanda, Aeneas'ın karısı Creusa'nın da Dardanos'un soyundan olduğu belirtilir:

"... Dardanos ve tanrıça Venüs'ün torunuyum...[32]

Aeneis destanında, deniz yoluyla eski soylarını aradıkları sırada, başvurdukları bir kahinin, Troia kenti ve atalarının Girit'le bağı olduklarını belirten bir kehaneti ve Aeneas'ın babası Anchises'in yorumu üzerine şöyle bir bilgi bulunmaktadır:

(Kahin:) *"Ey yorulmaz Dardanosoğulları, eskiden atalarınızı*
sırtında taşıyan toprak, görünce döndüğünüzü verimli tarlalara,
kıvançla karşılayacak sizi, arayın eski ananızı.
Egemenlik sürecek bütün Aeneas soyu, çocukları,
çocuklarının çocukları, onlardan doğacak olanlar hep..."
...
(Anchises:) *"Girit, deniz ortasında, ada, yüce Jupiter'in sevdiği.*
Orada vardır bir başka İda dağı, beşiğimiz, anayurdumuz bizim.
... duyduğum, anımsadığım, büyük atamız Teucus gelmiş
ilkin Rhaete kıyılarına, burada seçmiş yerini,
kuracağı kentin, daha kurulmamışken İlion, içkale
Pergama, derin oylumlarda barınırdı insanlar, oyuklarda.
Girit'ten gelmiş tanrılar anası Cybele, Koribantların
tunç zilleri, İda'nın kutsal bayramları..."[33]

Bu arada, oldukça uzun maceralar nedeniyle yorucu günler geçiren Aeneas'a bir gece, rüyasında görünen ata kültleri ise Troia ve ataları için şöyle bir açıklamada bulunurlar:

"...Girit'te yerleşmeni istemedi Apollon.
Bir ülke vardı, Grekler Hesperia derlerdi
Eski bir ülkedir, savaşmada güçlü, toprağı zengin,
Oenotri'ler otururdu. Şimdi liderlerinin adından
yeni bir soy, İtalya demiş oraya.
Oradır gerçek yurdumuz, oradan gelir soyumuz

[32] Vergilius, ***Aeneis,*** II, 787-778; krş. Fairchough, 1929: Cilt I, s. 346-347.
[33] Vergilius, ***Aeneis***, III, 105-112; krş. Fairchough, 1929: Cilt I, s. 354-357.

Dardanoslar, oradan gelmiştir Jasius baba da.
Kalk, anlat yaşlı babana, sevinçle, bu kuşkudan
uzak bilgiyi: Corythum'u, Ausonia ülkesini arasın.
Jupiter yasaklamış sana Dictae[34] tarlalarını ."

"Sarsıldım bu tanrısal seslerden, tansık görüntülerden.
Bir düş değil, açık seçik görüyordum hepsinin yüzünü
……adak sundum ocağa,
tanrılar adına içki döktü, dağıldı sıkıntım
içim açıldı biraz, anlattım ayrıntılarıyla Anchises'e
anladı ilk soyumuzun iki kökeni olduğunu,
bu kaynak konusunda ne denli yanıldığını şimdi.
Dedi ki buna: 'Oğlum, ne kötüymüş İlion'un yazgısı,
yalnız Kassandra[35] söz açardı bana bu olaylardan.
Anımsıyorum şimdi soyumuzdan, kökenimizden söz ettiğini,
anlıyorum Hesperia'dan, İtalya krallığından sık sık
konuştuğunu. Kim inanırdı Teucerlerin Hesperia
kıyılarına geleceklerine? Kim önemserdi başlangıçta
bilici Kassandra'yı? Phoebus'un[36] ardınca gidelim'… "[37]

Dardanos ve Troialıların atalarıyla ilgili başlıca destan bilgileri bunlardan oluşmaktadır. Bunların ardından, şimdi de olasılıkla halkların ya da adı bilinmeyen çeşitli ozanların taşıyıp, yeni bağlantılarla şekillendirdiği, destana geçen, efsaneleşmiş başka sözleri ele alalım. Görüleceği gibi, eskiçağa ait, iç içe çeşitli anlatılar bulunmaktadır, çünkü o çağlarda insanlar da sürekli hareket halindeydi.

Efsanelere göre, Dardanos, yurdu Uzakbatı'da Hesperisler olduğu söylenen Atlas'ın kızı Elektra ile Zeus'un oğlu idi ("Günbatımı;" Hesperia, **İtalya** ile eş tutulmaktadır[38]). Asıl yurdu, kardeşi İasion'la birlikte yaşadığı

---

[34] Girit.
[35] Kassandra, Troia kralı Priamos'un bilici kızıydı. Geleceği bilme yeteneğini hileyle Apollon'dan almıştı. Bu yüzden ceza olarak tanrısal bir deliliğe yakalanmıştı. Kassandra, doğruları söylemesine karşın, sözleri kimse tarafından dikkate alınmazdı.
[36] Apollon.
[37] Vergilius, ***Aeneis***, III, 162-188; krş. Fairchough, 1929: Cilt I, s. 358-361.
[38] Eski Yunanca'da "espera" kelimesi, akşam (karanlık) anlamına gelir. Eskiçağda, Balkanlar'dan itibaren, İtalya'nın ötesi, karanlık ülke olarak yorumlanırdı. İtalya, güneşin aydınlığını taşıyan son ülkeydi. Ayrıca bkz. **Herodotos** IV, 16: (Scythia/İskit) *"Bu ülkenin kuzeyinde ne vardır, kimse doğru dürüst bir şey bilmez;*

Samothrake (bugünkü Semendirek adası) idi.[39] Bir tufanın ve İasion'un ölümü ardından, Dardanos, bir sal üstünde Samothrake'nin karşısındaki Asya kıyısına çıkmıştı. O sırada bu kıyıda, ırmak-tanrı **Skamandros** ile nympha[40] İdaia'nın oğlu **Teukros** hüküm sürüyordu.[41] Bu arada, bazı efsanelerde Teukros'un, babası Skamandros'la birlikte **Girit'teki** İda'dan Troas'a geldiği şeklinde geçmektedir.[42] Sözde, yola çıkmadan önce, bir kahine danışmışlar, kahin de onlara "*toprağın çocukları*"nın saldırısına uğrayacakları yerde yerleşmelerini buyurmuştu. Bu yüzden, Troas'da konakladıkları bir gece, silahlarını, kalkanlarını ve yaylarını fareler kemirmişti. Kehanetin gerçekleştiğini anlayarak, buraya Apollon Smintheus (Fareli Apollon) adına bir de tapınak kurmuşlardı.[43]

Teukros, belli ki soylu bir yanı olan Dardanos'u konukseverlikle karşılamıştı; krallığının bir bölümünü ve kızı **Batieia**'yı ona vermişti. Dardanos, kendi adını taşıyan bir şehri kurdu ve Teukros'un ölümünden sonra, bütün ülkeyi kendi adıyla özdeşleştirerek Dardania olarak

---

bir şeyler öğrenebilmek için, oraları kendi gözüyle görmüş bir kimseye rastlamadım." Ayrıca bkz. **Herodotos** IV, 36, 45.

[39] bkz Diodorus Sic. V, 47-481: "*Samothrace, daha önce Samos adasından gelen halk ile Trak halkından oluşmaktadır… Atlantids, Dardanos, Iasion ve Harmonia burada doğdu. Bu çocuklardan Dardanos, Asya'ya geçti ve Troia krallığının temelini attı*." krş. Oldfather, 1939: s. 228-23.

[40] Nympha = peri demektir; efsanelerde, su perileri, orman perileri ve dağ perileri geçmektedir.

[41] Ayrıca bkz. Vergilius, ***Aeneis***, VIII, 134-137: *"İlion kentinin ilk babası ve kurucusu….. Atlas kızı Electra'nın oğlu Dardanos gelmiş Teucerler ülkesine…"* krş. Fairchough, 1929: Cilt II, s. 68- 69.

[42] Ayrıca bkz. Vergilius, ***Aeneis***, I, 234-235 (tanrıça Aphrodite*): "…Romalılar, Teucrosların soylu kanından gelenler…"* krş. Fairchough, 1929: Cilt I, s. 356-257.

[43] Özgünel, 2002: s. 53: *"Apollon Smintheus tapınağı, Biga yarımadasının güneybatı köşesinde, eski adı ile Külahlı, zamanımızdaki adlandırılması ile Gülpınar Köyü'nde yer almaktadır." s. 54: "Sminthos-fare sözcüğü ile Tanrı Apollon'un birçok yerde kutsal alanı olduğunu ve onur gördüğünü söyleyebiliriz…..Apollon sözcüğünün… Yunanca olmadığına birçok araştırmacı değinmiştir…. Ancak Anadolu'dan gelmiş bir Hitit tanrısı veya Likya kaynaklı bir tanrı tanımında birleşmiştir…Tanrının fare-sminthos epithetonu ile tanınması, onurlandırılması ve kültler oluşturulması, ilk kez Troas bölgesinde karşımıza çıkar."* Ayrıca, Latince bir kaynakta *Smitheus* yerine *Zmintheus* olarak geçmesi için bkz. Diodorus Sic. V, 48; krş. Oldfather, 1939: s. 230-231.

adlandırmıştı.[44] Dardanos'un Batieia'dan, İlos ve Erikthonios (kimine göre Zakynthos) adında oğulları ile anneannesi İdaia'nın adını taşıyan bir de kızı olmuştu. Dardanos, Troia kalesini de inşa ettirmiş ve Troas'da hüküm sürmüştü.

Dardanos, Troialıları Samothrake tanrılarının tapımlarını öğretip benimseten ve Frigya'ya (Phrygia) Kybele kültünü ilk sokan kişi olarak da bilinmektedir.

Dardanos'la ilgili başka söylenceler de vardır. Örneğin, İtalya'daki bir efsaneye göre, Dardanos, Orta İtalya'daki Etrüsk şehri Cortona asıllıydı. İtalya'nın ilk halkları Aborigenes'e (Aborigen'ler) karşı bir zafer kazanmış, sonra da şehri kurmuştu. Ardından Frigya'ya göçerek İtalya'yla Troas arasında ilişki kurulmasını sağlamıştı. Troia'nın düşüşünden sonra, Aineias'ın İtalya yarımadasına gelmesine, soyunun bu ilk mensuplarının anılarının etken olduğu belirtilmektedir.[45]

Bir başka efsanede ise Dardanos, Yunanlı Arkadialı Lykaon'un, Peloponnesos'un birçok yerleşim yerine adlarını veren oğullarından Pallas'la, Arkadhialı yaşlı kral Euandros'un akrabası olarak geçmektedir.[46]

Bunların dışında, Dardanos soyundan İlos'la ilgili bir efsaneyi de aktarmakta yarar vardır. Halkaların nasıl birleştirildiği görülmektedir. Söz konusu efsane, Troia'da, tanrıça Athena'ya (Pallas adıyla) duyulan saygıyla ilgilidir. Bazı efsanelere göre, Libya'daki (Libye) Tritonis gölünün tanrısı olarak gösterilen Triton'un Pallas adında bir kızı vardı. Tanrıça Athena da çocukluğunda tanrı Triton tarafından büyütülmüştü (Bundan dolayı Athena,

---

[44] Eski Dardanos akropolisi, deniz seviyesinden 50m. yükseklikte (Kepez Burnu) yakınında Şehitlik Bataryası olduğu açıktır, bkz. Cook, 1973: s. 59. Krş. Strabon, XIII, 595, 28 (krş. Jones, 2000: Cilt VI, s. 58-59 ve Pekman, 2000: s. 114-115): "*Abydos'tan sonra, az yukarıda sözünü ettiğim Dardanos'lular Burnu ve Abydos'ta yetmiş stadion uzaklıkta olan Dardanos kenti gelir. Aralarında Rhodios Irmağı denize dökülür; bunun karşısında, Khersonesos'ta, Hekabe'nin mezarı olduğu söylenen Kynos-tepesi yer alır. Bazılarıise Rhodios'un Aisepos'a döküldüğünü söyler. Bu ırmak da ozanın sözünü ettiklerindendir: Rhesos, Heptaporos ve Karesos ve de Rhodios. Dardanos ise eski bir yerleşmedir; fakat bazı Abydos kralları tarafından aynı yerde sık sık yeniden iskan yapılmıştır."*

[45] Dardanos'la ilgili bu yorumlar için bkz. Grimal, 1997: s. 141 (Dardanos).

[46] Grimal, 1997: s. 141 (Dardanos), s. 110-111 (Atlas) s. 778 (Teukros). [Grimal'de ele alınan her kişi için antik metinlerde geçtiği yerler kaynak olarak gösterilir]

İlyada'da *Tritogeneia* olarak da adlandırılırdı[47]). Athena ile Triton'un kızı Pallas, savaş sanatını birlikte öğrenirlerdi. Ama, günün birinde aralarında bir kavga çıkar. Pallas, Athena'ya bir darbe indirmek üzereyken, Zeus, keçi derisinden sihirli bir kalkanı (*aigis*) Pallas'ın önüne koyar. Pallas korkar ve bu arada Athena'nın indirdiği darbeden kendini koruyamaz. Aldığı ölümcül darbeyle yere düşer. Bu duruma çok üzülen Athena, kendini af ettirmek için bir heykel yaparak, onu *aigis*le (keçi derisiyle) donatır (Sözde, bu heykel, Troia ile bağı olan Pelops'un kemiklerinden yapılmıştı). Sonra da Athena, bunu Zeus'un sarayına koyarak, ona bir tanrı saygınlığı kazandırır. Heykel bir süre Olympos'da kalır. Bir gün, Zeus, Elektra'ya tecavüz etmeye kalkıştığında, Elektra, dokunulmaz sandığı bu heykele sığınır. Fakat Zeus, heykeli yakaladığı gibi Olympos'tan fırlatır. Heykel, Troas tepesine düşer. O sırada İlos, ileride Troia adını alacak olan ve henüz İlion diye anılan kendi şehrini kurmakla meşguldü. Mucizevi bir şekilde *gökyüzünden* düşen bu heykeli, tanrıların, kentin kuruluşunu onayladıkları bir işaret olarak görür. Bir diğer efsaneye göre, Dardanos, Samotharake'den gelirken, (Zeus tarafından kendisine verilen) Palladion heykelini de yanında getirmiş ve kayınpederi Teukros'a hediye etmişti. Heykelin, *onu elinde bulunduran ve ona bir kült tahsis eden şehrin bütünlüğünü güvenceye alma özelliği* vardı. Nitekim Aineias'ın da Troia'dan yola çıkarken, bu heykeli Athena tapınağından aldığı ve İtalya'ya götürdüğü söylenir.[48] Buna karşın, Vergilius'un destanında, bu heykeli Tydeusoğlu Diomedes ile Odyseus'un çaldığı, hatta Odysseus'un kanlı elleriyle tanrıçanın betimine dokunduğu, bu yüzden tanrıçanın öfkelenmesine yol açtığı belirtilir.[49]

---

[47] Bkz. ***İlyada***, IV, 515.

[48] Grimal, 1997: s. 593-596 (Palladion); Marinatos, 1953, Cilt I, s. 109-111; Pelops için bkz. Grimal, 1997: s. 623-624.

Nitekim, İlyada'da (VI, 270-275), Hektor, annesi Hekabe'den, elinde sunularla, yaşlı kadınları toplayıp, en güzel örtülerle, Athena tapınağına gidip, güzel saçlı Athena'nın dizlerine örtmesini ve ona iki buzağı adamasını ister, tanrıçadan Troia'ya, kadınlarına, çocuklarına acımasını, Tydeusoğlu'nu kutsal İlyon'dan uzak tutmasını diler (Bundan dolayı, İlyon'un akropolisinde Athena tapımının çok eski olduğu, hatta bazı kişiler, Athena'ya tapımın Troia'dan kaynaklandığını ileri sürerler, bkz. Maritanos, 1953: s. 110).

[49] Vergilius, ***Aeneis***, II, 162-168; krş. Fairchough, 1929: Cilt I, s. 304-305; Ayrıca, Athena için bkz. Herodotos, IV, 189: *"Athene heykellerinin üstünde görülen giyimleri ve kalkanı Yunanlılar, Libyalı kadınlardan almışlardır."* krş. Goodley, 1928: Cilt II, s. 390-391.

Sonuç olarak, destan ve mitolojik bilgiler ışığında, değerli kişileriyle özdeşleştirilen yer adlarından, bugün Çanakkale olan Dardania'ya adı verilen Dardanos'un, hatta İlos'un ve Troos'un, (ayrıca bu anlayışın devamı olarak Hektor'un da) Troia'nın tarihinde ne denli önemli yer tuttukları ve unutulmadıkları anlaşılmaktadır. Aslında, bugün bile Çanakkale halkı, kim olduğunu bilmese de Dardania (Dardanel) adına yabancı değildir. Bu da Anadolu'da eski ve yeni değerlerle bir arada nasıl yaşanıldığına iyi bir örnektir. Eskiçağ yazılı eserlerinde Dardanos adının sıkça geçmesi, onun güçlü, saygın bir ata olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ***İlyada*** ve ***Aeneis***'de, yaptığı yararlı işlerden dolayı tanrı soylu Dardanos'un, öldükten sonra, örneğin bir Hitit kralının tersine, "tanrı" sayılmaması da dikkati çekmekte ve dolayısıyla, bir ayrıntı olarak bize inanç anlayışları üzerine de bir görüş vermektedir. Çalışmamızda, destan ve mitolojik aktarımlarda Dardanos'un ve ondan doğanların adını, yazılı kaynaklarda sürdüğümüzde, Priamos'a gelen sürecin gerisi ve Troia kentinin nasıl şekillendiğini, kentin Troia savaşından önceki dönemde farklı kültürlerle olan bağı ve etkilerini aktarmaya çalıştık.

Yukarıda belirtilen ifadelerden de anlaşıldığı gibi, Dardanos'a çağlar boyu saygı duyulmuştu. Bu saygı ve Dardanos'un kim olduğu, neler yaptığı sözlü tarihle taşınmış ve yazıya da aktarılmıştı. Dardanos'a duyulan saygının ardındaki etken, elbette zamanla zengin ve güçlü bir kent olan Troia'nın ilk temelini kuran, bu nedenle tanrısal bir bağı olduğuna inanılan, "ata" olmasıdır. Çünkü onun seçtiği yer, maddi ve manevi anlamda büyük üne ulaşmıştı. Destanlarla taşınan tüm bu bilgiler, halk söylencelerinde ve tarih yazarların çalışmalarında da yer almaları, kaynak, kök bilgi değeri taşıdıkları izlenimini vermektedir.

KAYNAKÇA

(LIMC) Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, Artemis Verlag, 1992, Zürich ve München, 1992, Cilt III /I (s. 353) ve III /II (s. 263).

Akurgal, Ekrem **Anadolu Kültür Tarihi**, Tubitak Popüler Bilim Kitapları, Ankara. 2002

Aruz, J, Benzel, K., Evans, S. **Beyond Babylon Art, Trade and Diplomacy in the Second** 2009, **Millenium B.C.**, USA.

Bayburtluoğlu, Cevdet, **Arkeoloji**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara. 1981

Capps, Page, Rouse *bkz. Euripides.*1925

Cook, J.M. **The Troad, An Archaelogical and Topographical Study**, Oxford.1973

Darga, Muhibe, **Hitit Sanatı**, Akbank Yayınları, İstanbul. 1992

Diodorus Sic. **Bibliothikes İstorikes**, C.H. Oldfather, **Diodorus of Sicily**, Cilt III, LCL, London 1939.

Erhat, Azra **Mitoloji Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul. 1993

Erhat, Azra-Kadir, A.*bkz*. *Homeros.* 1992

Erhat, A- Eyuboğlu, S., *bkz. Hesiodos*1991

Erim, Müzehher, **Latin Edebiyatı**, Remzi Kitabevi, İstanbul. 1987

Euripides, Capps, E., Page, T.E, Rouse, W.H.D, **Euripides I**, (LCL) London, 1925.

Troyalı Kadınlar, (çev. Sema Sandalcı), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2002.

Rhesos, (Y. Yunanca; çev. Tasos Russos), Kaktos, Atina, 1991.

H.G. Evelyn-White, *bkz. Hesiodos.* 1926

Fairchough, H.R. *bkz. Vergilius.* 1928-29

Goodley, A.D. *bkz. Herodotos.*

Grimal, Pirerre, **Mitoloji Sözlüğü**, (çev. Sevgi Tamgüç), Sosyal Yayınları, İstanbul 1997

Herodotos, **Herodot Tarihi**, (çev. Müntekim Ökmen), Remzi Kirabevi, İstanbul 1991.

A.D. Goodley, **Herodot**, LCL, Cilt IV, 1928.

Hesiodos, Lekaças, Panagis, **Hesiodos**, Atina 1941.

H.G. Evelyn-White, **Hesiod, The Homeric Hyms and Homerica**, (LCL) London 1926.

Erhat, A- Eyuboğlu, S., **Hesiodos Eseri ve Kaynakları**, TTK, Ankara 1991.

Homeros, **İlyada**, (çev. Erhat-A. Kadir), Can Yayınları, İstanbul 1992.

A.T. Murray, **Homer The Iliad**, LCL, Cilt I-II, London, 1928.

Yannakopulos, P., **Omiros İlias**, V Cilt, Kaktos Yy. Atina, 1992.

Lekaças, Panagis *bkz. Hesiodos.* 1941

Maritanos, Spiros **Elleniki Mythologia**, Ekdotikos Oikos, Greece.1953

Mellink, M.J.-Strahan, D."The Bronze Figurine From Troia Level VIIa" ," **Studia Troica**, 1998 8: s. 141-149.

Mountjoj, P.A. "Local Mycenaean pottery at Troia," **Studia Troica**, 7: 1997 s. 259-268.

Murray, A.T. *bkz. Homeros.* 1928

Oldfather, C.H. *bkz. Diodorus Sic*. 1939

Öcal, Oğuz M. (editör) **Türk Halk Edebiyatı**, Grafiker Yayınları, Ankara. 2004

Özgünel, A. Coşkun "İlyada Destanı ve Apollon Smintheus Tapınağı," **Colloquium Anatolicum I,** 2002, Türk Eskiçağ bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s. 53-99.

Pekman, A. *Bkz. Strabon.*

Sazcı, Devrim Ç. **Troya Efsane ile Gerçek Arası Bir Kente Yolculuk**, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, 2002 İstanbul.

Tekin, T.-Ölmez, M. **Türk Dilleri Giriş**, Yıldız Teknik Ünv, İstanbul 2003.

Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, Cilt II, s. 263-272.

Uzel, Türkan *bkz. Vergilius* 1998

Yaman, Hüseyin "Troya Sikkelerinde Hektor Betimleri," **İntepe Değerleri Sempozyumu**, 30-31 Ağustos 2008, İntepe-Çanakkale, s. 27-38.

Yannakopulos, P., *bkz. Homeros*.

Vergilius, **Eclogues, Georgics, Aeneid I-VI**, H.R. Fairchough, (LCL), London 1928.

H.R. Fairchough, **Aeneid VII-XII**, , (LCL), London 1929.

Bucolica'lar, Georgica'lar, (çev. T.Uzel), Öteki Yayınevi, Ankara, 1998.

Aeneis, (çev. Türkan Uzel), Öteki Yayınevi, Ankara 1998.

RESİMLER



Resim 1: Olasılıkla Roma Dönemine ait bir sikke. Dardanos ve Bat(i)eia (?). Genç ve sakalsız olarak betimlenen Dardanos, başı geriye dönük, bir tahta oturmuş haldedir; belden üstü giysili, bir elinde de asa tutmaktadır. Yanında ayakta duran, uzun giysili, elinde (onun eşi olduğunu gösteren) küçük bir dal ya da gül dalı tutan genç bir kadın bulunmaktadır. Kenarda; ΙΛΙΕΩΝ ΔΑΡΔΑΝΟΣ yazısı yer almaktadır.



Resim 2: İmparatorluk Dönemine ait Dardanos sikke (kalıp).
Dardanos, tek başına, bir savaşçı gibi zırhlı halde ve ayakta durmaktadır. Bir elinde mızrak tutmakta, bir ayağını da gemi pruvasına (?) dayamış haldedir. Sikkenin yan tarafında; ΔΑΡ/ yazısı yer almaktadır (fakat, bu bir Artemis betimi de olabilir?)



Resim 3: İmparatorluk Dönemine ait bir sikke.
Ayakta, ön tarafı çıplak, sırtında ise bir pelerinle Dardanos, bir elinde mızrak, diğer elinde ise çift ağızlı bir kılıç tutmaktadır. Sikkenin yan tarafında; ΔΑΡΔΑ/ ΝΙΩΝ yazısı yer almaktadır.